

Møtereferat

Sak: Norsk NBM referansegruppe

Møtedato/sted:
11.05.2020 / Telefonkonferanse

Deltakere:
Geir Jevnaker, Inger Kristin Holm, Nils Flaten Ræder (deler av møtet), Sondre Heen Brovold, Aslak Mæland (deler av møtet), Anders Sivertsgård, Espen Fjeld, Rune Furre, Øystein Bosdal Andreassen, Arvid Bekjorden, Frode Baasland, Alexander Kellerer, Stian Henriksen

Statnett: Olga Ingrid Steinsholt, Eivind Lindeberg, Gerard Doorman, Kjersti Knudsen Aarrestad, Finn Erik Ljåstad Pettersen, Per Otto Garsjø, Martha Marie Øberg, Lars Olav Fosse

Fraværende:

Ansvarlig/adm. enhet:

Kopi til:
Alle deltagere. Kopi legges på Statnett.no

Vår referanse:

Neste møte:
08.09.2020

Dato:
11.05.2020

Sign.:

.....

Saksliste

#	Sak	Ansvarlig
1.	Velkommen, dagens agenda Lars Olav Fosse informerte om mål for møtet og gikk gjennom agendaen.	Lars Olav Fosse
2.	Refleksjoner etter siste nordiske NBM referansegruppemøte Inger Kristin Holm: Generelt gikk møtet bra og det var vel organisert, greit å følge presentasjonene på Teams, men det blir mindre interaktivt. Møtene oppleves generelt som relevante med en interessant agenda.	Inger Kristin Holm, alle

#	Sak	Ansvarlig
	<p>Det ble gitt en god gjennomgang av Road Map og vi fikk en forståelse av at korona ikke skapte så store problemer.</p> <p>Det er også bra at man informerer om plan for tilknytning til MARI og PICASSO og de ulike unntakene man søker (15 min ISP og tilknytning til plattformene).</p> <p>Aktørene var nokså omforente i sin vurdering av konsekvensene av at 15 min ISP først kommer i. 2. kvartal 2023.</p> <p>Ellers er det bra at Statnett orienterer referansegruppa og andre relevante aktører når det kommer relevante høringer.</p> <p>Det var ingen ytterligere kommentarer fra deltagerne.</p>	
3.	<p>Produktveikart for mFRR energiaktiveringsmarkedet</p> <p>Eivind Lindeberg startet med veikartet for første del av NBM implementeringen som kulminerer med at Norden er klare for å knytte seg til MARI. Eivind gikk deretter gjennom de ulike fasene, utvikling, idriftsettelse og gradvis operasjonalisering.</p> <p>For at vi skal kunne bestemme hvilke bud som skal aktiveres automatisk, må vi innføre noen flere av budattributtene som vil gjelde for MARI før vi går over til 15 min ISP. Selv om vi velge bud med 15 min syklus, er det først når vi går over til 15 min ISP vi får priser per kvarter.</p> <p>Mye av aktiveringsvolumet vil være scheduled activation som går hvert kvarter. Dette kan brukes både til balansering og flaskehalshåndtering, men på aktørenes side vil dette se helt likt ut.</p> <p>I tillegg må vi kunne aktivere direkte, eksempelvis dersom en kabel faller ut.</p> <p>Standardproduktene som vil gjelde for MARI har en fast aktiveringstid på 12,5 min. Vi må vurdere om vi er avhengige av produkter med raskere aktiveringstid. Imidlertid må vi se mer på de regulatoriske og markedsmessige konsekvensene.</p> <p>Anders Sivertsgård: Raskere aktivering og spesialvarianter – har man ikke aFRR og FCR som håndterer behov for raske reserver?</p> <p>Eivind Lindeberg: Jo, men vi må vurdere om det er tilstrekkelig eller om vi må ha et kjappere mFRR produkt også.</p> <p>Pre real time prosessen er heller ikke beskrevet i europeisk regelverk, men kan være aktuelt for å håndtere utfall eller store forventede ubalanser.</p> <p>Eivind hadde deretter en gjennomgang av aktiveringssyklusen og TSO prosessen for scheduled activation. Et direkteaktivert bud kan gå over til å være et scheduled aktivert.</p>	Eivind Lindeberg

#	Sak	Ansvarlig
	<p>Lokasjon er et særlig viktig attributt for Norge – vi må vite hvilken stasjon budene ligger i. Denne informasjonen sender vi ikke til MARI, men er kompatibel med denne.</p> <p>I NBM holder vi på å oppdatere memoet <i>Process for activation products</i> som tidligere er publisert på NBM websiden.</p> <p>Gjennomgang av budattributtene. Conditional bids – blir litt mer komplisert linking av bud sammenlignet med i dag. Viktig at aktørene tenker over dette – ikke like lett å ringe sentralen.</p> <p>I dag kan aktørene si nei til en aktivering, men etter overgangen til full elektronisk aktivering må man stå for de budene man har lagt inn. Dersom noe skjer fysisk skal man gi beskjed om det, ikke si nei til en aktivering.</p> <p>GCT på 25 min vil vi vente med å innføre så lenge vi kan med da vi trenger tiden for å planlegge driften. Det samme gjelder 1 MW budstørrelse da det vil bli krevende å gå tilbake til dagen systemer dersom vi har åpnet for 1 MW bud.</p>	
4.	<p>Hvilke budattributter vil bli tatt i bruk først?</p> <p>Sondre Heen Brovold: Jobber med kortsiktig energidisponering.</p> <p>Minste volum gjør at vi unngår at bud som er blitt delt opp i aktiveringen avvises av egne systemer (eks. Kvilldal som har en minimumseffekt på 200 MW).</p> <p>Det er viktig at roterende bud på toppen kun blir aktivert dersom minimumsbudet er aktivert og kraftverket har kommet i gang for å ta hensyn til startkostnader.</p> <p>Tilsvarende med linkede bud i ulike perioder.</p> <p>Eivind: Med conditional bud kan man lage linker i tid, dvs. at du byr forskjellig pris avhengig av om du er aktivert i forrige kvarter eller ikke.</p> <p>Gerard Doorman: Det er noen muligheter, men det er en del begrensninger.</p> <p>Sondre: Dersom AOFen ser hvert kvarter for seg, er det interessant å se hva man gjør med oppstartskostnader. Dersom dette ikke tas hensyn til, må startkostnaden prises inn i alle kvarterer.</p> <p>Gerard: ENTSO-E har et notat om dette som vi kan dele.</p> <p>Utfordring med maksimal varighet for små magasin er at det er vanskelig å ha en standardverdi fordi dette avhenger av magasin høyde, tilsig etc.</p> <p>Minimum varighet</p>	Geir Jevnaker, Sondre Heen Brovold

#	Sak	Ansvarlig
	<p>Hviletid</p> <p>Oppsummert er det de tre første man vil ta i bruk først.</p> <p>Eivind: Mye av dette med linking i tid kan man løse med conditional bids, men enig i at det blir mer komplekst enn i dag.</p> <p>Gerard: Lurt at vi deler ENTSO-E paperet på linkede bud og at vi har en workshop om dette.</p> <p>Eivind: Statkraft kan vi anta setter en IT-avdeling på saken og får dette til, men hva med de små.</p> <p>Anders Sivertsgård: Det er med transparens her. Kan ikke svare på om mindre aktører vil være klare, men viktig med en god prosess.</p> <p>Gerard: Kunne vært et grunnlag for et felles bransjeprosjekt slik vi har hatt tidligere der man finner ut ting i fellesskap, f.eks. ved å trekke på SINTEF.</p> <p>Geir Jevnaker:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Minste volum for aktivering: Aktuelt for non-spinning bud. Denne er viktigst. I dag løser vi problemstillingen ved å justere opp eller ned på andre stasjoner i stasjonsgruppen, men disse har en annen vannverdi, så det er ikke optimalt. • Kunne angi at et bud må aktiveres "alt eller ingenting" (Ser ikke at den er aktuell om vi får på plass minste volum) Kan kanskje gi mening hvis det også betyr at du er garantert regulering i et gitt antall timer også. I så fall høres jo det fristende ut, men jeg tenker at ulempen i dette forbeholdet er såpass stort at vi sjeldent vil bli aktivert. Så tror i praksis at vi ikke kommer til å bruke det så mye. • Kunne ta hensyn til oppstartskostnader (minskende pris ved økt volum)(Har ikke savna den, men kan kanskje løses ved linkede bud) Ikke savnet i Oslo, men gir vel en teoretisk riktigere rk-anmelding. • Maksimal varighet og tilhørende hviletid (Det er en mulighet som finnes i dag som vi på Lillehammer aldri har brukt. Kan kanskje være aktuelt ved oppregulering av elvekraft). Vi har sett behovet, og brukt det, men det er ikke kritisk. • Andre egenskaper, f.eks. knytning mellom aktivering i en periode og tilgjengelighet i etterfølgende periode Kommer ikke på noe annet jeg savner. Generelt har vi vel hatt tradisjon for å prise inn ulempen ved et bud inn prisen, i stedet for å bruke attributter. Som en stor aktør med mange kraftverk å spille på, vil jeg tro at vi med dette stort sett får til en ganske kostnadseffektiv løsning. <p>Prøver meg derfor på følgende rangering:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Minste volum for aktivering 2. Kunne ta hensyn til oppstartskostnader (minskende pris ved økt volum) 	

#	Sak	Ansvarlig
	3. Maksimal varighet og tilhørende hviletid 4. Kunne angi at et bud må aktiveres "alt eller ingenting" 5. Andre egenskaper, f.eks. knytning mellom aktivering i en periode og tilgjengelighet i etterfølgende periode	
5.	<p>Status ACERs høring av aFRR kapasitetsmarked</p> <p>Olga Ingrid Steinsholt: Nå ligger forslagene hos ACER. Etter at har fått forslagene på sitt bord har det vært en jevnlig iterasjon mellom ACER, NRAer og TSOer. Nå gjøres det en konsultasjon mot stakeholdere.</p> <p>Finn Erik Ljåstad Pettersen: Dere må være spesielt å være obs på det som går på prising og settlement. ACER har vært fornøyd med optimeringen vi har lagt til grunn og måten vi sammenligner med en forventet verdi i døgemarkedet. De har et litt annet ståsted for hvordan vi skal bestemme prisene. Vi har lagt vekt på å sette en pris som er i tråd med måten vi velger bud på, og som gir et godt signal på hvordan ytterligere reservering av kapasitet vil ha. Prisen i et område vil være områdepris pluss kostnaden ved å reservere kapasitet. ACER mener reservasjonskostnaden for kapasitet ikke skal være.</p> <p>Har to ulike løsninger, one run og two step. I one run ignorerer man fullstendig at det i energimarkedene kan oppstå flaskehals og at der derfor vil ha en kostnad å reservere kapasitet. Det vil være lik pris i to områder hvor det ikke oppstår flaskehals mellom budområdene.</p> <p>I to-trinnsløsningen har allokeringer man først kapasitet basert på forventet fremtidig kostnad ved å reservere kapasitet. Deretter klareres markedet, men også her vil det være lik pris mellom to budområder uten flaskehals i kapasitetsmarkedet. Dette vil ha spesielt stor betydning der det er knapphet på bud. Der får man ikke satt en høy nok pris.</p> <p>Vi har ikke en felles forståelse med ACER. Vi mener det originale forslaget gir det beste forslaget og er også uenig i tolkningene av EB GL. Dette er noe vi spesielt ber dere vurdere å gi kommentarer på.</p> <p>Anders Sivertsgård: Kan du si litt om gangen mot en endelig beslutning?</p> <p>Finn: Beslutning i board of regulators er basert på ACER sin innstilling. ACER står fritt til å gjøre sine vurderinger og dette vil legges frem for board of regulators som gjør vedtak med 2/3 flertall.</p> <p>Etter stakeholder-høringen får TSOene gi en respons, men det er ikke en ny runde med stakeholders. Vi skal gi innspill på et utkast til forslag fra ACER.</p> <p>Stian Henriksen: RME deltar i disse prosessene ved at vi er involvert og har uttalelsesrett. Vi deltar i alle de formelle arbeidsgruppene. Det som skiller RME så har ikke vi en formell stemmerett i board of regulators.</p>	Olga Ingrid Steinsholt

#	Sak	Ansvarlig
6.	<p>Budfiltrering</p> <p>Gerard Doorman: Utfordringen er at vi jobber mot en usikker framtid, selv om vi kun snakker 25 min frem i tid. Det som varierer mest er last og vindkraft. Vi jobber med gode vindprognoser. Den store usikkerheten er utveksling på grensene. Relativt små skift i bud kan gi store skift utveksling.</p> <p>Resultatene så langt er lovende. Stabiliteten fra scenario til scenario er bedre enn ventet. Imidlertid vil vi få noen avgjørelser tatt på skjønn. Du kan ha et bud som blir overhoppet i 80 av 100 scenarioer. Kan tenke seg at vi kunne ha brukt det likevel.</p> <p>Det er bortimot sikkert dette konseptet vil bli utviklet og fungere godt nok. Alternativet ville bety store endringer.</p> <p>Når MARI kommer tilbake med listen over aktiveringer er det ikke sikkert at alle disse aktiveringene mulig? Det kan tenkes at et usannsynlig scenario slår til. Dersom vi blir veldig strikte, vil ingen bud bli aktivert. Vi må håndtere dette.</p>	Gerard Doorman
7.	<p>Produksjonsflytting</p> <p>Eivind: Vi har gjort en del analyser for å se om vi trenger flytting. Vi har sett på hvordan vi flytter i dag og vi flytter på 5 og 10 minutter. Konklusjonen er at det kan være hensiktsmessig å også ha et produkt for produksjonsflytting når vi går til 15 minutter. I parallel operation trenger vi uansett flytting siden vi har timesavregning.</p> <p>Selv om aFRR er raskt, så endrer ubalansen fortegn raskt og dermed kan aFRR forsterke en feil.</p> <p>Produksjonsjustering på 5 minutter kunne hatt noe for seg, men er veldig inngripende. Et annet alternativ er å skape insentiv til saktere ramping, da det vil fjerne problemet. Dette er noe vi vil se på videre. I Sveits gjør man noe slikt.</p> <p>Vil se på om vi har behovet igjen når NBM er fullt ut implementert.</p> <p>Vi tenker oss at vi innfører to attributter for dette.</p> <p>Dersom behovet for periodeskift er større enn en grense, vil vi gjøre en slik aktivering. Det som er utfordrende, er at vi trolig må reservere noen bud til slik periodeskift. En mulighet er å bestemme volumet først og reservere de dyreste budene.</p> <p>Da det ble lite tid til diskusjon i møtet ba Eivind om å kunne ta bilateral kontakt med aktørene i etterkant.</p>	Eivind Lindeberg

#	Sak	Ansvarlig
8.	Tema og dato for neste møte Datoene for neste møte vil bli kort tid i etterkant av de nordiske møtene. Lars Olav vil sender innkallinger.	Alle

Aksjonspunkter

#	Aksjon	Hvem	Når
1.	Dele notat om linking av bud	Lars	asap
2.	Kalle inn til møter høsten 2020	Lars	asap
3.			
4.			
5.			